

آثار باستانی و ارزش های تاریخی

پیشینه ی تاریخی ده هزار ساله ی سرزمین دهلران

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۱۷ آذر ۱۳۹۳ - ۷۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

دهلران یکی از شهر های غربی و مرزی ایران است که از شهر های مهم استان ایلام به شمار می رود. این شهر و مناطق اطراف آن چون موسیان و زرین آباد، دارای سابقه ی تاریخی بسیار کهن و موقعیت جغرافیایی ویژه ای هستند که از دیدگاه راهبردی، اهمیت فوق العاده ای دارند و از ارزش سنتی فراوانی برخوردارند و به علت این که با سرزمین بین النهرین همسایه بوده اند از دیدگاه تاریخی دارای پیشینه ی بسیار ارزشمندی هستند. باستان شناسان با دریافت های باستان شناختی خود، توانسته اند، فقط گوشه ی کوچکی از تاریخ پر رمز و راز این منطقه

دهلران یکی از شهر های غربی و مرزی ایران است که از شهر های مهم استان ایلام به شمار می رود. این شهر و مناطق اطراف آن چون موسیان و زرین آباد، دارای سابقه ی تاریخی بسیار کهن و موقعیت جغرافیایی ویژه ای هستند که از دیدگاه راهبردی، اهمیت فوق العاده ای دارند و از ارزش سنتی فراوانی برخوردارند و به علت این که با سرزمین بین النهرین همسایه بوده اند از دیدگاه تاریخی دارای پیشینه ی بسیار ارزشمندی هستند.

باستان شناسان با دریافت های باستان شناختی خود، توانسته اند، فقط گوشه ی کوچکی از تاریخ پر رمز و راز این منطقه را آشکار سازند، چون بسیاری از مناطق باستانی آن چون (گورگورو-gurgowro-کلاته kelata و قلعه شواق) و دیگر جای های این سرزمین، کاوش نگردیده اند و نیاز اساسی و مبرمی به پژوهش و بررسی عمیق علمی دارند. کاوش هایی که در سرزمین دهلران انجام گرفته، روشننگر آن است که انسان در این منطقه حدود 8000 سال پیش از میلاد از دو گونه نبات یعنی گندم و جو و دو گونه جاندار یعنی بز و میش استفاده کرده اند، فزون بر این شواهد به دست آمده به وسیله ی باستان شناسی چون «مارسل دیولافوآ» و همسرش «جین» در سال های 1884 تا 1886 در تپه ی موسیان و (ج.ای. گوتیه) و (جی لامپری) در سال 1913 میلادی در مدتی بیش از دو ماه در تپه ی موسیان انجام دادند و هم چنین آزمایش هایی که به وسیله ی (فرانک هول و کنت وی فلانری) در سال 1961 بر روی تپه های علی کش و چغاسفید و دیگر مکان های باستانی این منطقه انجام گرفته، نشانگر این نکته می باشد که در فاصله ی میان 7500 تا 5500 پ.م، در این منطقه، به اهلی کردن گاو، کشت دانه های گیاهان تازه ای مانند

عدس، ماش و کتان توفیق یافته است.

هم زمان با این موفقیت به تدریج بعضی از جوامع انسانی، به کشاورزی و دامداری پرداختند و از زندگی دوره گردی تا اندازه ای دست کشیدند، کاوش های باستان شناسی که در اطراف دهلران صورت گرفته است، آشکار می شود که زندگی ده نشینی در جنوب غربی ایران (دهلران و مناطق همسایه) در ده هزار سال پیش آغاز گردیده، این نکته گفتنی است که ده نشینان پیش از تاریخ در این منطقه از راه کشاورزی، پرورش دام، شکار و گردآوری نباتات، امرار معاش می کرده اند.

با توجه به پژوهش های باستان شناسی و مردم شناسی ژرفی که در مناطق مختلف ایران انجام گرفته، شیوه کوچ نشینی، نخستین شیوه زندگی بشر بوده که به آن مبادرت ورزیده است و این شیوه با در نظر گرفتن پژوهش های انجام شده که به وسیله کاوش های باستان شناسی به انجام رسیده است، شاید نخستین منطقه ای که این شیوه زیستی در آن رواج داشته در سرزمین دهلران دیده شده است.

می توان تاریخ کوچ نشینی این منطقه را با توجه به دیگر مناطقی که از این روند تاریخی عبور کرده اند به سه دسته ی مختلف تقسیم بندی کرد:

1- کوچ نشینی ابتدایی: بر اساس پژوهش های پروفیسور فرانک هول در مناطق مختلف دهلران (بز مرده، محمد جعفر و دیگر مناطق) می توان نوعی از زندگی کوچ نشینی در حد ابتدایی بازنمایاند که در دوران میانه سنگی (هزاره ی 12 تا 6 پیش از میلاد) و عهد نوسنگی (هزاره ی 5 پ.م) یعنی مدت هشت هزار سال، شیوه ی عمومی زیست همه ی انسان ها به ویژه مناطق باستانی دهلران بوده است. این کوچ نشینی، مبتنی بر شکار، دامداری خانگی و گردآوری غذا بوده است. پروفیسور (هول) در تپه ی چغا سفید دهلران در 200 متری زیر سطح دریا کاوشی به انجام رساند و در آن ابرار موستری را پیدا کردند (مقصود از ابرار موستری، طبقه ای از انسان ها دوران سنگ قدیمند که افزار و سلاح آنان از سنگ چخماق بوده و یک سوی آنها را فقط می تراشیده اند).

2- جدایی یک جانشینی از کوچ نشینی: به تدریج بخشی از قبایل کوچ نشین در نواحی مناسب سکونت کردند و به کشاورزی مشغول شدند و گروهی دیگر، کوچ نشینی را برگزیدند و جامعه به دو گروه کشاورز و دامدار تقسیم شد و گرایش به سوی یک جا نشینی از هزاره ی پنجم پیش از میلاد آغاز شد. در حدود 7000 سال پ.م، یا دوران عصر سنگ جدید بود که تحولی در زندگی مردم غارنشین پیدا شد، بشر توانست که حیوانات را رام نماید و شبانی را پیشه ی خود سازد و دگرگونی و تحولی در زندگی خویش پدید آورد و به کشاورزی روی آورد و کیفیت خوراک خود را بهتر و کامل تر نماید. (شواهدی که از محل های باستانی در دهلران به دست آمده، روشنگر آن است که گله داران «کوچ نشین ها» خیلی بیشتر از آن که باستان شناسان تصور می کرده اند از دهکده های کشاورزی جدا گشته اند) حفاری های باستانی که در محل انجام گرفته، نشان می دهد که ایران به ویژه در منطقه دهلران و موسیان و تپه ی توله ای در اطراف اندیمشک در چهارمین هزاره ی پیش از میلاد، دارای سطح عالی زراعت بوده اند و یکی از کهن ترین کانون های کشاورزی در ایران به شمار می رفته اند.

3- کوچ نشینی شبانی: در عصر مفرغ (هزاره ی دوم و سوم پیش از میلاد) کوچ نشینی شبانی پدید آمد و دام ها، بیشتر سال را در جنگل ها و بیشه زار ه سپری می کردند و از بلوط درختان تغذیه می کردند. تشکیل اقوامی چون کاسیان که منشأ نژادی لر امروزی هستند، در این دوره زندگی می کرده اند. این قوم، دام های خود را در تابستان به مراتع مرتفع کوهستانی زاگرس می بردند و در زمستان ها در دره ها نگه می داشتند. با بررسی های متعددی که در

مناطق باستانی دهلران و موسیان انجام پذیرفته به سبب نزدیکی و همسایگی با بین النهرین و وجود مکان های متعدد باستانی که تمدن های ویرانه های علی کش و بزمرد، نشانگر این واقعیت تاریخی هستند، این ناحیه خیلی پیش از اختراع ظروف سفالی وجود داشته است و در بررسی های که بر روی سفال هایی که در تپه های موسیان به وسیله «گوتیا» و «لامپر» انجام گرفته، نمایانگر خصوصیات ممتاز این سفال هاست. در سال 1902 و 1903 میلادی، هیأتی از باستان شناسان فرانسوی به سرپرستی «گوتیا» و «لامپر» بر روی تپه ی موسیان، کاوش هایی به عمل آوردند و به نتایجی از نظر ویژگی سفال ها، دست یافتند و پس از آن در سال 1961 میلادی، پروفیسور «هول» با هیأت همراه خویش، در اطراف دهلران، کاوش های خود را شروع کردند و آثار تمدنی را در زمان های بسیار دور کشف کردند و دوباره در سال 1969 میلادی همان هیأت به سرپرستی پروفیسور هول در نزدیکی دهلران «تپه ی چغاسفید در غرب دهلران و دیگر تپه های باستانی» تحقیقات و پژوهش هایی انجام دادند که از دیدگاه جانور شناسی پیش از تاریخ به نتایج مهمی دست یافتند.

دوره ی آبیاری و اهلی کردن گاو در دشت دهلران (5500 تا 4000 سال پیش از میلاد)

در اواسط هزاره ی ششم، مردم بعضی از نواحی جنوب غربی ایران (دهلران و مناطق همجوار)، تحولات قاطعی را پشت سر گذاشته که آنها را به سوی زندگی شهر نشینی و افزایش جمعیت سوق داد. سه نوع نوآوری این دوره عبارتند از:

- 1- آغاز آبیاری. 2- آغاز اهلی کردن گاو. 3- استفاده بهتر از غلات به وسیله ی پیوند یا دگرگونی آنها.
- به طوری که معلوم است آبیاری هنوز به میزان کمی مورد استفاده قرار می گرفته و گاو را هم فقط به خاطر مواد غذایی نگهداری می کرده اند. ولی 2000 سال بعد استفاده از آبیاری با روش های پیشرفته تر و زراعت غلات اصلاح شده و استفاده از گاو نر برای شخم زدن، بعضی از مردم جنوب غربی ایران را در آستانه ی تمدن قرار داد.
- این تحولات در قسمت های کوهستانی لرستان محسوس نیستند. مثلاً از نمونه ی دانه های کربنیزه ی به دست آمده از محل «باغ نو» در دوره ی خرم آباد که تاریخ آنها را به 4250 سال پیش از میلاد، اثری از آبیاری پیدا نیست. ممکن است ساکنان دره های پر آب، آبیاری را امری ضروری ندانسته و ترجیح می داده اند به طریقه ی دیم کشت کنند. ولی این مردم، گاو را اهلی کرده بودند. مهم ترین آثار آبیاری را می توان در قسمت بالایی خوزستان در منطقه دهلران یافت.

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «پیشینه ی تاریخی ده هزار ساله ی سرزمین دهلران»، پارسیان دژ، ۱۳۹۳.

خواندن مقاله و پیوست های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1593/pdf> پیشینه-ی-تاریخی-ده-هزار-ساله-ی-سرزمین-ده

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵